(1)

افعال ملحقه‌یه دائر

بر فعلك صيقجه صيقجه تكررينی افاده ايتمك ايچون ده صرف توركجه شيوه‌ٔ بيانه مخصوص بر طرز افاده واردركه هيچ بر لسانده كورولمه‌مكده‌در. بو ده انجق (ايويرمك) فعلنی لاحقه اوله‌رق قوللانديغمز موضعلرده ياراشير. باشقه هيچ بر يرده قوللانه‌مايز. مثلا: كلمك مصدرينه (ايويرمك) لاحقه‌سنی ربط ايدرسك حا بوده كلمك معناسنی افاده ايدر (كليويرك) ديمك (عجله) وياخود (قولايجه يعنی تكلفسزجه) كلك ديمك اولور. صيقجه صيقجه كليويرك، ديمك ايچون ده (كلی كليويرك)؛ (آلی اليويرك) ديرز و حالا بيله چوق قوللانديغمز بر شكل افاده‌در، و پك توركجه‌در. [افندم، پك خوشه وقت كچيريرز؛ قالی بر قوشويوز. شويله كلی كليويرسه‌كز چوق منتدار ايدرسكز] ديديكمز چوقدر. (مانتو لاتيم، پك موثر بر علاجدر. جلد اوزرينه شويله خفيفجه سوروسورو ويريجه قاشيمه ده، حرارتده اثر بر قميور ودرحال التهابی دفع ايديور) ديرز.

بو ملاحظات افعال ملحقه بحثنك (ايويرمك) فعلنه عائددر.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No RTB.805.1

(2) 1

افعال ملحقه‌یه دائر مثاللر

شیخی افنده نقل ایدردی که اول گیجه سلطان مرادک الینده خشت بهر رکابنده گیدیوردم، خوفمدن زهره‌م چاك اوله یازدی. (نعیما ج ، ص 186)

اوله یازدی (آز قالسین یورم یطلایه چیقدی معناسنه کلیر.

بر ده قالمق قالدی فعلی چوغه قوللانیلیر (لاحقه اوله‌رق) او وقتنه حیرت، اوتونمه مصدرلرینه قورقو کبی حالات نفسانیه افاده ایدر. [آیول بو کاغد پاره‌لر اسکی روسی قائمه سیدر بونلر چوقدن لغو و ابطال اولوندی. شیمدی بونلر بر پاره ایتمز؛ دیدیکیم زمان زاوالللی آدجغز یوزومه باقه قالدی.] دیرز. حیرتندن طونوب قالدی. باقه قالدی، دیرز و او زمان یالکز یوزومه باقدی دیمك اکلاشیلماز، حیرتله قورقو ایله مأیوسیتله باقدی معناسنده آکلاشیلیر. مرده‌یه قاپیجه اغاجلك دالنده آصیله قالدی.

گوردی فعلی ده چوغه قوللانیلیردی بالخاصه نعیما چوغه قوللانیر و چوغه برنسه قوللانیلیر نعیما دیه‌ر مثلا:

ده یه گوردی (دیه‌جك اولدی) دیمکدر.

بیلمك فعلی اوله بیلمك معناسنی افاده ایدر، او نسنه صوکره اقتدار و مهارت معناسنده افاده ایدر. یا یه بیلدی. بو ایشك عهده‌سندن کله بیلیر کبی.

کله قویدی. کلمه‌یوردی. سن کیده طور، بن ده بر دقیقه‌ده سکا اولاشیرم.

گورمك ده مثلا: [نائب علی جاندن منقولدر که: طشره چیقدم اسکیده بر آشنا کافر یانمه کلوب «علی جان خواجه! بیرمی یلدن دوستم سن. بو ساعت چیقوب ایکیمزه* قالمه؛ بن کوکیده بیله طورمیه‌یم روسجه جانه آته کور!. ابسه ایشده گچدی ده یه گیتدی] نعیما ج(1) ص 102). بز (جانه آتجغه باقه) تعبیرینی حالا قوللانیرز. [نظاملی عسکر ایله دولت عثمانیه منصور اوله‌کلدی] شاعر باقینك مشهور مرثیه سلیمانیه‌ده بر بیت ذکر اولنه جعه [... کوزلری خلقك طوله کلیر] الخ. [نظام جدید عسکرلرینك البسه‌لری یکنسقه اولوبینجه، بری فرار ایده جك اولسه همان یوزولق طاشی کبی میدانده معلوم اولوروشه. عسکر عتیقه ایسه ... الخ کیمیسی دخی نه یاپدیغی بیلمیوب، همان یالانجی پهلوان کبی ایکی طرفه دونه طورور] قوجه سکبان باشی (91) ص. [دوشونوب طورور، اوزولور طورور باعیره طورور. گیدر طورور] کبی سوزلری چوغه قوللانیرز و بوراده طورمق، توقف ایتمك معناسنه دکل، بالعکس دوام ایدر معناسنه کلیر. [شجاعت عرضه ایدرکه الخ مضمونی تلمیح ایده دوشدی] ق. ب. ص. ب 93]

بجسنه خطاسی ایضاح ایت!. فعلك صیغهٔ عطفیه‌نك مثبت و منفی شکللرنجه توافقه شرطنی ده اونوتمه.

* [illegible] ... قالقار طوروب ... [illegible] ... اوله رق افاده ... صیغهٔ عطفیه

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 7B.805.1

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No RTB.805.1

(3)

افعال ملحقه به دائر

بر ده (ایویرمك) مصدری واردرکه چوق بزی اونوتولمسه وانجه افعال ملحقه دن بری
اولهرق قالمشدر. بر ده (اله ویر چویر) دیه چویرمك مصدرینه عطف اولهرق حالا
قوللانیلیر. بونك معناسی حیا بوقه یاپمه وتز حرکت ایتمکدر. کلمه یك فائده لی وخلاصه
قورکجه بر لفظدر. یاپمه، یا یبویرمك: قالدیرمه قالدیر یویرمك دیرز. بو کلمه
دخی یك چوقه قوللانلمقده در.

بیلمك فعلی ده چوق فعللره الحاقه ایدهرك قوللانیرز. واو تقدیرده مهارت
قوت، اقتدار، بجریکلیك معناسی افاده ایدر. افقدیه کچه وابورك ● آسمی
اوزاقدن اوقویه بیلیور. بابده راشی بیجه بیلیور؛ یعنی اقتداری وار. بر الیله
یوز کیلولك کله قالدیره بیلیور. قوتی وار. جامد یه قماسه یا به بیلیورلر. مهارت
وبجریکلیك افاده ایدیور. (فعلك بو شکله اوللری فعل اقتداری ده بیلدیری
کورملك ده بر چوق امثالتی سائر فعللره الحاقه ایدیلمه مصدرلردندر. (برنجی
صحیفه ده روجیفه جانه آته کور) مثالی). [نعیما ۲ ص. 328] - (حاجی احمد، به
خدمتکاریدم. تفسیه ایتدیلر؛ الیمدن نه کلور (دیه کوردی) مفید اولمایوب حاجی
احمدی درت پاره ایدوب دورت موضعه آصدیردی.] [نعیما ۲ ص 317] -
(چویوریکه دخی سفر پاشانك باشنه کسوب نیکده حصارینك باروسی اوزرنه
دیکه قودی. [نعیما ۲ ص. 298] - (آنلر هرحند: دولتلو پاشا بز اول وقعه ده بولو-
نمادق، خبرمز واتفاقه واشتراکمز یوقدر دیو انکار ایده کوردیلر؛ مفید اولمایوب
بویوردی اوحینی دخی دوه لرا وزرینه چارمیخه کروب اوموزلرینه ده لوپه، بال
تستیه ایله دی] . [نعیما ۲ ص 287] شاه غضبه کلوب بیچاره قاضی افندینك
ییکه سنی ده لوب حورما آغاجنه ییکه سنده حیا آصه قودیلر.] [نعیما ۲ ص 274] -
کلمك کیتمك لفظلری ده افعال ردیف دن اولهرق قوللانیلیر. [افندم!. دنیا قورو-
لهلیدنبری بو معامله انانلر آره سنده عادت اوله کلمسه واوله کیده یور] ده نه.
[حماقته ایدوب بز اونلرك دعواسنی سوره کیتمك نه دیه؟.] [کاتب چلبی میزان الحق 128)
مثاللر: [بهی یولداشلر، جمعیتکزی طوبوب آغا قاپاتیمه. آراییه لم، بوله لم!.] دیه
کوردیلر. مفید اولمادی. پاشایی طاشلایوب اوکلیده زیاده هجوم ایدهبه مالابینی
خلطیاته باشلادیلر). [نعیما ۶ ص. 173]
[یوللرك تسویه وتطهیر اولونمه سنی اهمال ایتمشله دیو سوطه ایهبه کورجی پاشا ایله نصوح
پاشا زاده یی کونده روب ازنیه قاضیسنی صلب فرماه بویوردیلر. قاضی متهم
سیوری حصارلی ایدی. مباشرلر کلوب قاضی یی اخذ و آصماغه کوتوردکلری ...

یتکه آلیقو یدی | حیدتنه طوره قالدی | یره بقیله قالدی | قومعه فعلی | هر کس شاشر قالدی | صوبرمه دن باصیدیره اوطوره قودی.

قاضی فریاد ایدوب (بنم سلطانم، شوکتلو پادشاهمزڭ حین قدومی دوره گلوب
بو راده صیغهٔ عطفیه عیشدر، برنده خیال اوله رق ذکری لازمدر) جمله رعایایی وشهر خلقنی
تطهیر طریقه چیقاردم، بنه اول گوبه کندولر تقدم ایدوب گلدیلر. بنم کناهم یوقدر.)
دیو نیاز ایده گوردی. مفید اولمادی. [نعیما ۱ ص 185] [هرچند: (اول کاغدلری
آل؛ پادشاهمزه گوتور) دیو مباشره یالواره گوردی؛ قادر دکلم دیدی. سائر بر
آدم ایله ایصاله‌سی ایلدی ممکن اولمادی [نعیما ۲ ص 405]

قویوجی مراد پاشا، جلالی اشقیاسی سرکرده‌لرندن مشهور مصلی چاوش حیله ایله
طوزاغه دوشوروب قونیه‌ده قفاسنی کسدیردکدن صوکره اسکداره کندی چادرینه
کتیرتیور وشو امری وریور: [باشنی نیزه‌یه دیکوب آشکاره اردو اچینه گچوب
اوتاغ اوکنده دیکه قویه‌سن] [نعیما ۲ ص 68]

خورشیده باقه گوزلری خلقک طولا گلور - زیرا گلنجه خاطره اول مه لقا گلور [باقی نك
سلطان سلیمانه مرثیه سنده.] [بویله شیلر هر زمانده اوله گلیر] دیرز.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 273.805.1